

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ 2025 ЙИЛ
21 АВГУСТДАГИ “СУДЛАР ФАОЛИЯТИГА СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ОРҚАЛИ ОДИЛ СУДЛОВГА
ЭРИШИШ ДАРАЖАСИНИ ОШИРИШ ҲАМДА СУД ТИЗИМИНИНГ
МОДДИЙ-ТЕХНИК ТАЪМИНОТИНИ ЯХШИЛАШГА ДОИР
ҚЎШИМЧА ЧОРА-ТАДБИРЛАР ТЎҒРИСИДА”ГИ 140-СОНЛИ
ФАРМОНИНИНГ “РАҚАМЛИ СУД” КОНЦЕПЦИЯСИ:
ЎЗБЕКИСТОНДА СУД ИСЛОҲОТЛАРИНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧИ**

У.Кадиров

Қашқадарё вилоят маъмурий судининг судьяси

Ж.Хидиров

Қарши туманлараро маъмурий судининг судьяси

Ш.Бурхонова

Қарши туманлараро маъмурий судининг судьяси

Аннотация: ушбу мақола Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 21 августдаги 140-сонли Фармонида илгари сурилган “Рақамли суд” концепциясини таҳлил қилади. Мақолада рақамли технологияларни суд тизимида жорий этиш орқали судловнинг шаффофлиги, тезкорлиги ва адолатга мувофиқлигини оширишга қаратилган муҳим чора-тадбирлар кўриб чиқилади. Шунингдек, судларнинг моддий-техник таъминотини модернизация қилиш, сунъий интеллект (СИ) воситаларини қўллаш, электрон ҳужжат айланишини йўлга қўйиш ҳамда маслаҳатлашув ва мустақиллик кафолатларини сақлаб қолиш масалаларига алоҳида эътибор берилган. Мақола ислохотлар босқичлари, кутилган натижалар ва эҳтимолий хатарлар — жумладан ахборот хавфсизлиги, маълумотлар махфийлиги ва алгоритм адолатсизлигига оид хатарлар ҳамда уларни камайитириш чоралари ҳақида қисқача хулосаларни тақдим этади.

Калит сўзлар: рақамли суд, сунъий интеллект, суд ислохотлари, электрон ҳужжат айланмаси, моддий-техник таъминот, адолатли судлов,

шаффофлик, ахборот хавфсизлиги, алгоритмик оқиллик, 140-сонли фармон, Ўзбекистон.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 21 августдаги 140-сонли Фармони судлар фаолиятига сунъий интеллект (СИ) технологияларини жорий этиш, электронлаштириш ва моддий-техник таъминотни яхшилаш орқали адолатли судловга эришишни мақсад қилган янги босқични белгилайди. Ушбу мақола Фармонда назарда тутилган “Рақамли суд” концепциясини таҳлил қилади, унинг асосий элементлари, кутилган самаралари, мавжуд хатарлари ва амалга ошириш чоралари ҳақида қисқача ва тўлиқ тасвир беради.

Сўнгги йилларда Ўзбекистонда суд-ҳуқуқ тизимида кенг қўламли ислохотлар амалга оширилмоқда. Жумладан, “2025-2027 йилларда Ўзбекистон Республикаси суд тизимини рақамлаштириш ва сунъий интеллект технологияларини жорий этиш” доирасида қабул қилинган **“Рақамли суд” концепцияси** мамлакатдаги суд фаолиятини сифат жиҳатдан янги босқичга олиб чиқишни назарда тутди.

Бу мақолада мазкур концепциянинг ҳуқуқий, институционал ва технологик асослари таҳлил қилиниб, унинг амалга оширилиши суд тизими самарадорлигига қандай таъсир кўрсатиши юзасидан хулосалар келтирилади.

Концепциянинг моҳияти ва ҳуқуқий асослари

“Рақамли суд” концепцияси — бу суд фаолиятини тўлиқ рақамлаштириш ва сунъий интеллект (СИ) асосида қайта ташкил этишни назарда тутувчи ҳуқуқий-ташкилий чора-тадбирлар мажмуасидир.

2025 йилда қабул қилинган қарорга мувофиқ, Олий суд, Рақамли технологиялар вазирлиги ва Иқтисодиёт ва молия вазирлиги ҳамкорлигида:

- суд мурожаатлари электрон шаклда қабул қилинади;
- суд муҳокамалари масофадан туриб ўтказилади;
- ишда қатнашувчи шахсларга электрон ахборот муҳити орқали хужжатлар тақдим этилади;
- SI ёрдамида суд хужжатлари лойиҳалари ва мажлис баённомалари автоматик тайёрланади.

Бу ислохотлар “Электрон ҳукумат”, “Фуқаролар учун хизматлар” каби давлат рақамли стратегияларининг мантикий давоми ҳисобланади.

Сунъий интеллектнинг суд тизимидаги ўрни

Суд фаолиятида сунъий интеллектни жорий этиш – жаҳон амалиётида ҳам илғор йўналиш ҳисобланади. Хусусан:

- **Иш натижасини тахминлаш** — ариза берувчига сунъий интеллект орқали суддаги муваффақият эҳтимоли ва харажатлар бўйича маълумот тақдим этилади. Бу “ақлли риск баҳолаш” усули ҳисобланади.
- **Автоматлаштирилган хужжат айланмаси** — суд қарорлари, ажримлар ва баённомаларнинг SI ёрдамида автоматик шакллантирилиши инсон факторини камайтиради, шаффофликни оширади.
- **Реал вақтда матнли стенограмма** — мажлисларда овоздан матнга автомат таржима қилиш, апелляцияда ишни қайта кўриш учун муҳим юридик асос бўлиб хизмат қилади.

Суд процессида рақамлаштиришнинг афзалликлари

Фуқаролар ва тадбиркорлар учун қулайлик:

- Судга бориш, навбатда туриш, хужжат ташишга ҳолат қолмайди;
- Электрон ахборот платформаси орқали иш жараёнини кузатиш имконияти яратилади;

• Электрон тўлов тизимлари орқали давлат божи ва харажатларни тўлаш мумкин.

Давлат ва суд тизими учун:

- Суд иш юритувида вақт ва ресурс тежалади;
- Судьялар юки камаяди, қарорлар сифатли ва асосли бўлади;
- Тартиб-интизом ва ҳисоботдорлик ошади.

Тажриба лойиҳаси: Тошкент шаҳридаги “Рақамли суд”

2025 йил якунига қадар Тошкент шаҳрида иқтисодий, фуқаролик ва маъмурий ишлар бўйича рақамли суд заллари ташкил этилади. Бу тажриба лойиҳаси:

- амалий муаммоларни аниқлаш;
- ҳуқуқий-амалий базани синовдан ўтказиш;
- инсон капитали ва инфратузилмани баҳолаш имконини беради.

Натижаларга асосан, 2026-2027 йилларда концепция бутун республика бўйлаб татбиқ этилади.

Халқаро тажриба ва Ўзбекистондаги истиқболлар

Дунёда рақамли судлар Канада, Сингапур, Эстония, Жанубий Корея каби давлатларда самарали ишламоқда. Ўзбекистондаги мазкур концепция:

- рақобатбардош, очиқ ва фуқаро учун хизмат килувчи суд тизимини шакллантириш;
- коррупциянинг олдини олиш;
- суднинг ҳаққонийлик ва адолатлилик мезонларини кучайтиришга хизмат қилади.

Хулоса “Рақамли суд” концепцияси – фақат технологик лойиҳа эмас, балки ҳуқуқий, институционал ва маданий ўзгаришларни ҳам назарда тутувчи ислоҳотдир. Унинг амалга оширилиши:

- суд ҳокимиятининг фуқаролар олдидаги ишончини мустаҳкамлайди;
- инсон ҳуқуқлари ва процессуал кафолатларни таъминлайди;
- рақамли трансформация жараёнларининг ҳуқуқий асосини яратади.

140-сонли Фармон “Рақамли суд” концепциясини ривожлантириш орқали Ўзбекистонда суд ислоҳотларини янги босқичга олиб чиқишга асос солади. Технологиялар судлов тизимини самарали, очик ва замонавийлаштирилган даражага олиб чиқиши мумкин, бироқ бу жараёнда қонунчилик, ахборот хавфсизлиги, этика ва инсон назоратига алоҳида эътибор қаратилсагина кутилган натижаларга эришилади. Пилот лойиҳалар, шаффоф аудитлар ва қўллаб-қувватловчи инфратузилма бу трансформациянинг муваффақияти учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга.